

Правова свідомість і проблеми захисту громадянами своїх прав

Кожного дня кожна людина вступає у певні правовідносини, часом навіть не усвідомлюючи цього. Так, ідучи зранку на роботу, на навчання чи будь-куди у справах, ми вступаємо у правовідносини, які регулюються правилами дорожнього руху. Купуючи в магазині продукти, одяг, техніку чи інші потрібні речі, – правовідносини, які регулюються цивільним правом. Влаштувувачись на роботу і підписуючи трудовий договір, – правовідносини, які регулюються трудовим правом. І скрізь, що ми не робили б, усі наші дії регулюються відповідними нормами з різних галузей права. З однією галуззю ми стикаємося нечасто, з іншою життя пов'язане нерозривно.

Природно, що кожен із нас хоче, щоб його права завжди були захищені за будь-яких умов чи обставин. Це прагнення закладене в самій сутності взаємовідносин між людьми. І розвиток суспільства визначається ступенем реалізації громадянами прав на захист власних інтересів.

Розглянемо проблему порушення власне самими громадянами свого права на захист інтересів.

Згадаймо, як часто доводилося бути учасником або свідком ситуації, коли ваші чи іншої людини права порушувались, однак ви не реагували на це, так би мовити, «закривали очі», хоча знали, що певні дії є неправильними. Можливо, вважали, що спроба захисту власних прав буде безрезультатною. Тобто погоджувалися з поширеною думкою, що нічого не зміниться, оскільки функціонує певна потужна система, якій усі мають підкоритися.

Часто можна спостерігати в магазині, як покупець, виявивши, що термін придатності продукту сплив, не вимагає іншого, а мовчки слухняно купує прострочений. Імовірно, покупець мовчить, щоб не створювати конфліктної ситуації, не сприйматися як скандаліст, не марнувати часу. Тож неякісний продукт опиняється на смітнику, а людина сподівається, що наступного разу уважніше обиратиме товар чи подібна ситуація її омине.

Такий шлях є неправильним, помилковим. Необхідно відразу вирішувати спірне чи конфліктне питання у магазині, де права споживача порушені. І тоді ми попередимо виникнення небажаної ситуації наступного разу, більше того – зробимо крок до викорінення неякісного обслуговування, і головне – сприятимемо розвиткові добропорядного суспільства.

Значно негативніші наслідки для суспільства має нехтування виборчим правом, коли громадянин, маючи право голосу, не реалізовує його, знову ж таки вважаючи, що в житті держави нічого не зміниться на краще. Проте неактивна, байдужа позиція створює сприятливі умови для фальсифікацій. І тим самим ми самі затримуємо або й саботуємо демократичний розвиток нашого суспільства

Подібна поведінка українців за принципом «моя хата з краю» формувалася протягом багатьох століть в умовах міжусобних війн, існування проблем зі становленням державності, постійної кривавої боротьби народу за свої права та свободи. Чимало українців і в наш час не вірять у можливість захистити, відстояти свої права та інтереси, хоча законом це гарантується.

На жаль, у суспільстві спостерігається поглиблення переконаності в тому, що держава не спроможна захистити своїх громадян, хоча їхні права та свободи гарантовані Конституцією України. Доволі часто, коли наші права порушуються, держава не в змозі нас захистити, хоча і виступає гарантом захисту прав своїх громадян і через систему роботи певних органів – правозахисних, судових тощо – повинна усувати порушення і карати тих, хто такі порушення скоює. Діяльність державних органів має спрямовуватися на задоволення інтересів громадян та піклування про їхні права і свободи.

Однак це не означає, що лише держава буде вирішувати наші проблеми із захистом прав. Держава зобов'язана надати нам засоби і можливості до реалізації захисту наших законних інтересів, щоб ми самостійно творили власне життя. Російський юрист початку ХХ століття О.С. Алексєєв зазначав: «Для того, щоб жити в праві, необхідно насамперед, щоб це право жило в нас».

Таким чином, щоб наше суспільство не втрачало віру в можливості ефективного захисту порушених прав, необхідно розвивати правову свідомість. З дитинства привчати до того, що люди самі повинні відстоювати свої інтереси, права та свободи, бути порядними і чесними, і при цьому розуміти, що особиста свобода закінчується там, де починається право іншої людини.

На сьогодні в Україні діють певні структури і системи, які сприяють підвищенню правової культури та обізнаності людей щодо їхніх прав. Це і засоби масової інформації, офіційні веб-сайти органів державної влади, соціальні мережі, за допомогою яких ми маємо змогу спілкуватися з правниками, обговорювати негативні ситуації щодо незахищеності своїх прав, обмінюватися досвідом їх відстоювання. В інтернет-мережі є також багато професійних форумів, де людина може поділитися проблемою і отримати від юристів-практиків допомогу. У країні діє чимало успішних юридичних фірм, які надають консультативні послуги та послуги захисту порушених прав. Часом звернутись до юриста – коштує дорого, однак не звернутись – ще дорожче.

При цьому слід розуміти, що система захисту прав людини, створена в державі, не стане ефективною, якщо кожен з нас не прагнутиме самоосвіти в галузі громадянських прав, не позбудеться байдужості, не змінить недовіру на правову усвідомленість та значимість своїх дій та вчинків. Необхідно розуміти, що Конституція – це не тільки документ, у якому сформульовані права, обов'язки, свободи громадян, а основний і дійовий закон держави, що насамперед є правовим фундаментом для розвитку суспільства.

Право людини самостійно захищати права і свободи вперше було офіційно сформульоване в історичному документі Віденської зустрічі представників держав-учасниць наради з безпеки і співробітництва в Європі. Держави визнали за необхідне поважати право своїх громадян самостійно або спільно з іншими робити активний внесок у

розвиток і захист прав і основних свобод людини. Адже захист і «здійснення прав та основних свобод людини і громадянина є одним із основних факторів, які забезпечують стабільність громадянського суспільства та свідчать про демократичність державно-правової системи», ідеться в цьому документі.

Тож ми маємо розуміти, що можемо і повинні захищати свої права, а в разі їх порушення мати право на їх відновлення. Якщо ж вичерпані всі засоби національного захисту, можна звертатися до Європейського суду з прав людини. Яскравим прикладом боротьби за захист порушених прав є історія 97-річної жительки Тернополя Марії Бочан, яка виграла справу проти України в Європейському суді. Жінка тривалий час відстоювала своє право власності на помешкання. Використавши, починаючи з 1994 року, всі можливі спроби захисту свого права в українських судах, Марія Іванівна звернулася до Європейського суду з прав людини і виграла справу. Таке бажання справедливого правосуддя і не-ігнорування свого законного права, заслуговує, аби стати прикладом для всіх громадян.

Насамперед, ми повинні розуміти, що в будь-якій ситуації маємо право на захист порушених інтересів. Ні в якому разі не можна полишати чи оминати ситуацію з порушенням прав, навпаки – слід її вирішувати, боротися за справедливість, виховувати в собі правову свідомість. Тоді швидше відбуватиметься розвиток демократичного суспільства, і люди житимуть у державі, де дотримуватимуться всіх їхніх прав, інтересів і свобод. Де діяльність державних органів буде спрямована на те, щоб враховувати права та інтереси кожної окремої особи, оперативно і відповідально задовольняти потреби громадян.

.....
Христина Мороз,
студентка юридичного факультету